

Milan MIHALJEVIĆ – Andrea RADOŠEVIĆ (ur.), Studije o Drugome beramskom brevijaru, Staroslavenski institut – Znanstveni centar izvrsnosti za hrvatsko glagoljštvo, 2021., 455 str.

Znanstveni centar za hrvatsko glagoljštvo unutar Staroslavenskog instituta u Zagrebu, koji dugi niz godina okuplja vrsne znanstvenike koji s različitih aspekata istražuju hrvatskoglagoljsku pisanu i usmenu baštinu, objavila je 2021. godine *Studije o Drugome beramskom brevijaru*. Kako je to istaknuto u uvodu studijama, *ova knjiga čini cjelinu s izdanjem faksimila i transliteracije prvoga i drugoga dijela Drugoga beramskog (ljubljanškog) brevijara*. Knjiga je podijeljena u četiri tematska dijela: 1. opis; 2. tekstološka, književnopovijesna i liturgička raščlamba; 3. jezik i 4. povijest. Radovi koji su nastali na temelju višegodišnjeg istraživanja *Drugoga beramskog brevijara* predstavljaju ne samo prikaz sustavnog istraživačkog rada, već doneseni rezultati mogu biti početna točka istraživanju ostalih hrvatskoglagoljskih liturgijskih tekstova, napose brevijara.

Prvi dio sadrži tekst Matea Žagara (*Paleografski opis Drugoga beramskoga brevijara*) i Ljiljanje Mokrović (*Iluminacija Drugoga beramskog brevijara*). Oba rada predstavljaju s jedne strane polaznu točku za oblikovanje paleografskih opisa hrvatskoglagoljskih brevijara (posebno 14. i 15. stoljeća), a s druge strane mogućnost za interdisciplinarni susret u istraživanju specifičnog dijela rukopisa istra-

živanog vremena, a to su iluminacije. Mateo Žagar u svojem je tekstu *Drugi beramski brevijar* prikazao u grafolin-gvističkoj perspektivi, odnosno riječ je o uvažavanju metodološki tradicionalnog pristupa. Ljiljana Mokrović naglasila je važnost daljnjeg, temeljitijeg rada kako na istraživanju iluminacija *Drugoga beramskog brevijara* tako i iluminacija ostalih hrvatskoglagoljskih rukopisa. Posebno je uputila na važnost digitalne obrade iluminacija što bi istraživačima omogućilo lakšu obradu i preciznije zaključke.

U drugom dijelu knjige nalaze se tekstovi Vesne Badurine Stipčević (*Tekstološke osobine Drugoga beramskog brevijara u kontekstu drugih hrvatskoglagoljskih brevijara*), Andreje Radošević (*Patristički tekstovi u Drugome beramskom brevijaru*), Josipa Vučkovića-Marije Ane Dürriegl (*Nacrt za usporedno istraživanje uloge brevijara i zbornika u povijesti hrvatskoglagoljske knjige*), Ante Crnčevića-Kristijana Kuhara (*Liturgička raščlamba Drugoga beramskog brevijara*) i Kristijana Kuhara (*Popis molitava i himana u Drugome beramskom brevijaru*). Kako je to vidljivo iz samih naslova radova uvrštenih u drugi dio knjige, riječ je o istraživanjima koja predstavljaju analizu široke lepeze tekstova unutar ovog srednjovjekovnog brevijara koji

unutar bogoslužne upotrebe ima svoje specifično mjesto i vrijeme. Riječ je o istraživanjima koja se kreću od analize otačke literature unutar brevijara, preko analize razlika zbornika i brevijara do dva posljednja rada koji istražuju liturgijske posebnosti *Drugoga beramskoga brevijara*. *Drugi beramski brevijar*, s obzirom na tekstološke osobitosti, pripada mlađoj, odnosno južnoj skupini glagoljskih brevijara. Ovaj je brevijar moguće komparirati s drugim brevijarima, no s obzirom na tekstološku analizu, pojavljuje se u određenoj mjeri kao jedinstven. Istraživanje otačke literature pokazalo je tu jedinstvenost, napose u naznaci da je u uvrštavanju starije, patrističke literature unutar brevijara postojala određena sloboda. Ipak, čvršće zaključke moći će se dati nakon daljnjih istraživanja koja će objaviti u više studija. I sada se može reći da je riječ ili o brevijaru koji je prijevod nekog latinskog predloška ili je nastao na temelju više takvih predložaka. Time je ujedno stvorena posebnost hrvatskoglagoljskog liturgijskog nazivlja.

Treći dio može se smatrati središnjim dijelom, a ujedno je ovo i najveći dio knjige. Na ovome mjestu jezično je obrađen cijeli *Drugi beramski brevijar*. Jezična istraživanja prikazana su u studijama Milana Mihaljevića (*Fonološke značajke Drugoga beramskog brevijara*), Jasne Vince (*Sklonidba imenica u Drugome beramskom brevijaru*), Mi-

lana Mihaljevića (*Zamjenice u Drugome beramskom brevijaru*), Sandre Požar (*Osnovne značajke pridjeva i participske morfologije u Drugome beramskom brevijaru*), Sanje Zubčić (*Morfologija glagola u Drugome beramskom brevijaru*), Jasne Vince (*Prijedlozi u Drugome beramskom brevijaru*), Ane Šimić (*Prilozi, čestice i uzvici u Drugome beramskom brevijaru*), Milana Mihaljevića-Ane Šimić-Joze Vele (*Iz sintakse Drugoga beramskog brevijara*), Marinke Šimić (*Leksik Drugoga beramskog brevijara*) i Silvine Vranić (*Vernakularni elementi u Drugome beramskom brevijaru*).

Posljednji dio knjige sadrži jednu studiju o povijesti istraživanog brevijara, a to je studija Ivana Botice-Tomislava Galovića-Elvisa Orbanića (*Beram, župa Pazinskoga vikarijata u porečkoj biskupiji te komun u städtl Pazinske knežije u habsburškome carstvu do sredine 17. stoljeća*). Iako je riječ o jednoj povijesnoj studiji, ona se može staviti uz bok onoj jezičnoj. Može držati jednako centralan u korpusu knjige, budući da je povijest jedne knjige stavljena u širi povijesni kontekst Berma, od prapovijesti do sredine 17. stoljeća.

Studije o Drugom beramskom brevijaru u svojoj cjelini dolaze na mjesto onih zbirki studija o hrvatskoglagoljskoj literaturi, koje postaju nezaobilazna za rad na daljnjim istraživanjima kako srednjovjekovnih brevijara, tako i hrvatskoglagoljske zborničke literature općenito.

Silvio Koščak